

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput VIII. Regulæ ad dignoscendam specificam peccatorum diversitatem
penes circumstantias specie diversas.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

a. 6. Nam (inquit) ad eandem speciem homicidii pertinet jugulatio, lapidatio, & perforatio, quamvis actus sint specie differentes secundum speciem naturae.

- 49 Ex hoc itaque quoddam ad specificam diversitatem actuum in esse physico, non sufficit specifica diversitas objectorum materialium, non continuo sequitur idem dicendum de specifica diversitate actuum peccaminosorum in esse moris. Quia actus physici specificantur ab objecto, sumpto in ea ratione, sub qua illud attingunt: peccata vero in esse moris, specificantur ab objectis suis, sumptis in ea ratione, sub qua prohibentur per legem; per quam non solum prohibetur voluntarie ferri in uxorem alienam v. g. formaliter ut alienam, ut patet ex praecepto, *Non concupisces uxorem proximi tui, &c.*

CAPUT VIII.

Regula ad dignoscendam specificam peccatorum diversitatem penes circumstantias specie diversas.

- 50 **D**istum est capite praecedenti 1°. peccata specie distingui, vel secundum objecta specie diversa in genere moris; vel secundum oppositos modos tendendi in idem objectum; vel secundum diversas specie circumstantias. Et ratio postremae partis est, quia sicut actus humani ultra primariam moralitatem, quam habent ex objecto, aliam secundariam habent ex circumstantiis (ut ostensum est l. 4. cap. 1. à simili ex rebus naturalibus, quae ultra perfectionem primariam, quam habent ex sua forma, aliam secundariam habent ex accidentibus: circumstantiae quippe sunt accidentia quadam humanorum actuum) sic ultra primariam speciem, quam habent ex objecto, aliam secundariam habent ex circumstantiis. Unde Tridentinum sess. 14. c. 5. & can. 7. definit, circumstantias, quae peccati speciem mutant, necessarii esse confitendas.

§. I.

Traduntur regulae generales dignoscendi specificam diversitatem penes circumstantias.

- 51 **P**rima regula: quando circumstantia facit actum repugnantem cum virtute aliqua, cui alioqui non repugnat, circumstantia illa mutat speciem actus peccaminosi.

Paret in circumstantia rei sacrae, quae (secundum omnes) furti speciem mutat: quia facit illud repugnare virtuti religionis, quod alioqui solum repugnaret virtuti iustitiae. Et ratio est, quia ubi est repugnantia ad diversas specie virtutes, ibi diversa specie privationes debita rectitudinis, ut constat ex dictis n. 44. ibi ergo malitiae specie diversa.

- 52 **S**ecunda regula: circumstantia aliqua mutare potest speciem actus peccaminosi, tamen non faciat actum repugnare alteri virtuti. Pa-

ter ex dictis n. 45. & 46. recessus quippe ab eadem virtute, tam varius esse potest, ut unus ab altero specie differat, ut ibi vidimus ex sancto Thoma.

Tertia regula: omnis & sola circumstantia novam peccati speciem superinducit, quae ex seipsa specialem habet repugnantiam cum lege aeterna, quam non habet actus praescindendo ab illa circumstantia; si enim ex seipsa non habet specialem repugnantiam, sed eam jam constitutam invenit in actu cuius est circumstantia, ex seipsa dare nequit, quod ex seipsa non habet. Nequit igitur ex seipsa dare novam moris speciem, nec proinde specificam inducere diversitatem; licet praexistentem notabiliter augere possit.

Unde quia multum & parum, intensum & remissum, & similia, ex seipsis non habent speciem moris (tollere enim aliquid in magna, vel parva quantitate, ibi sistendo, nec praecipitur, nec prohibetur, nec de eo ut sic, regula ulla moris quidquam statuit; nec proinde ut sic praecise moralitatem ullam habet) addita actui non mutant speciem illius. Econtra quia iniustitia, quae est in accessu ad conjugem alterius, ex seipsa, & non ex aliquo praesupposito, est in specie motis (in specie scilicet iniustitiae) addita simplici fornicationi, mutat speciem illius. Similiter irreverens contrectatio rei sacrae, quia ex seipsa, & non ex aliquo praesupposito, est in specie sacrilegii, videlicet irreverentiae in rem sacram, addita furto v. g. facit furtum de non sacrilego, sacrilegum, sicque mutat speciem. Et sic de aliis. Ideoque regulam hanc expressè tradit S. Thomas in verbis n. 32. relatis ex l. 2. q. 18. a. 11.

Quarta regula: circumstantia quantitatis objecti, ut multum, parum, &c. vel ipsius actus, ut intensio, duratio, frequentia, &c. non mutant speciem actus, ex parte conversionis: quamvis circumstantia quantitatis objecti eam mutet ex parte aversionis, quando de veniali peccato facit mortale.

Prima pars patet ex proximè dictis, sicut & ex dictis n. 32. 33. & 34.

Secunda pars vero patet ex dictis n. 35. Videtur potest quoad priorem partem S. Thomas l. 2. q. 88. a. 5. ad 1. ubi dicit, quod *diurnitas non est circumstantia trahens in aliam speciem, similiter nec frequentia, vel assiduitas, nisi forte per accidens ex aliquo supervenienti. Non enim aliquid acquiritur novam speciem ex hoc quod multiplicatur, vel protelatur, nisi forte in actu protelato, vel multiplicato superveniat aliquid quod variet speciem, puta inobedientia, vel contemptus, vel aliquid ejusmodi.*

§. II.

Ex allatis regulis, deducitur Corollarium primum de circumstantia quis.

Collige 1°. circumstantiam quis aliquando superinducere novam malitiae speciem; aliquan-

aliquando novam non inducere, sed augere eam, quam jam constitutam invenit.

Exemplum prioris est in circumstantia personæ sacræ, à qua vel cum qua fornicatio committitur. Ob eam namque circumstantiam malitia sacrilegii, fornicationi illi superadditur, quæ aliàs ipsi non inesset.

Exemplum posterioris est in circumstantia ingratitude, quæ tantò major, quantò plura & majora quis beneficia à Deo accepit, ut videbitur n. 127. & 128. Circumstantia tamen plurium & majorum illorum beneficiorum, non superinducit novam malitiæ speciem. Siquam enim superinduceret, certè malitiam ingratitude. At illa inest omni peccato, præciudendo ab illa multitudine, & magnitudine beneficiorum. Per circumstantiam ergo personæ multis & magnis beneficiis à Deo ditata, malitia ingratitude non inducitur tanquam nova, sed augetur prævia.

58 Hinc titulo ingratitude, seu beneficiorum longè majorum acceptorum, peccata Christianorum (cæteris paribus) graviora sunt peccatis Paganorum, ut videbitur n. 130. & 131. Et quamvis illa præcisè circumstantia non det illis novam speciem; alia tamen est circumstantia se tenens ex parte personæ peccantis, quæ eorumdem Christianorum criminibus omnibus, novas malitiæ species superinducit: nimirum circumstantia voti & professionis solemnem, quam Christiani omnes in baptismo fecerunt abrenuntiandi diabolo, & omnibus pompis, & operibus ejus, unique Christo ad hærendi. Sicut enim circumstantia professionis religiosæ, novam malitiæ speciem inducit super omnia Religiosorum peccata professioni illi adversa; sic circumstantia illius voti, professionisque baptismalis, novam & multiplicem malitiæ speciem inducit super crimina omnia Christianorum, professioni illi adversa.

59 Omnia verò crimina ipsorum, professioni illi adversantur: utpote per quam abrenuntiant omnibus operibus diaboli. *Quibus operibus?* (inquit S. Ephrem in tract. de ista abrenuntiatione) *audi: fornicationi, adulterio, immunditia, mendacio, furto, invidia, &c.* Uno verbo, omnibus *que nominantur mala, quæque odit Deus*, ut immediatè antè dixerat. Concinit Cyrtillus noster Hierosol. in Catech. mytag. dicens: *Opera satane sunt cujusvis generis peccata.* Proinde ratione illius professionis, mortalia omnia contrahunt speciem sacrilegii, infidelitatis, perjurii, & adulterii cuiusdam spiritalis: cum anima per professionem illam desponsata sit Christo, juxta illud 2. Cor. 11. *Despondi vos uni viro, virginem castam exhibere Christo.* Unde Anselmus med. 3. animam suam alloquens: *Tu (inquit) quondam candidata celesti lavacro, dotata Spiritu sancto, in christiana professione jurata, virgo fuisti Christo desponsata.* Ideò ergo Augustinus ferm. 254. de tempore dicit, quòd *Pagani anima fornicaria est: Christiani mali, adulte-*

Tom. I.

ra. Ideò Salvianus l. 6. de gubernat. Dei docet, quòd frequentare pompas, ac spectacula, *quædam fidei apostasia est, quia in Baptismo Christianorum, prima confessio est... renuntiare diabolo, ac pompis ejus, atque spectaculis.* Ideò Anselmus (ubi supra) animam mortaliter peccantem, vocat *perfidam Deo, perjuram Dei.* Ideò SS. Patres in eos qui post baptismum criminibus sese commaculant, tanquam in perfidos & fœdifragos, seu votifragos acerrimè insurgunt. Reverà enim violatores sunt fœderis, seu pacti, quod cum Deo in professione baptismali inierunt, votique, quo se illi obstrinxerunt. Quòd enim baptismalis abrenuntiatio sit veri nominis votum, seu fœdus & pactum cum Deo juratum, communis est traditio Patrum (apud Illustrissimum D. Castoriensem, in Præfatione libri, cui titulus: *Amor pœnitens* §. 4.) nimirum Tertulliani, Origenis, Basilii, Gregorii Nazianzeni, Gregorii Nysseni, Ambrosii, Hieronymi, Chrylostomi, Augustini, Cæsarii Arelatenfis, Salviani, Isidori, Anselmi. Tertullianus namque abrenuntiationem illam vocat, *ejectionem & pactum.* Origenes, *promissionem.* Basilii, *professionem & irrevocabile pactum.* Nazianzenus, *pactum cum Deo initum.* Nyssenus, *proprium pactum.* Ambrosius, *cautionem, obographum, promissionem, fidem Christo datam, votum.* Hieronymus, *pactum initum cum sole justitiæ; imò juramentum*, ut videre est in epist. ad Heliodorum: Chrylostomus, *fœdus & pactum conventum.* Augustinus, *votum maximum, professionem, promissionis fidem.* Cæsarius, *promissionem & pactum.* Primam & præclaram *promissionem.* Eadem, *pactum votum.* Isidorus, *primam pactionem.* Anselmus, *professionem juratam.* His calculum suum adjungit 1°. Arnobius Junior, qui in Psal. 49. eandem abrenuntiationem vocat, *votum quod in baptismo positus devovisti.* In Psal. 5. *Vota tua reddes Domino, qua in baptismo positus promissisti, renuntiare te diabolo... criminibus ejus.* In Psal. 64. *Votum fecit Deo renuntiatum se diabolo, & pompis ejus.* In Psal. 75. *Memores esse debent, quid voverint, aut cui voverint. Nam in baptismatis consecratione voverunt... omnibus operibus diaboli renuntiare.* 2°. Concilium Patiensense sub Ludovico Pio l. 1. cap. 9. ait, unumquemque fidelem Deo in baptismo duarum pactionum nexibus obligari: altera, quæ abrenuntiare diabolo, & omnibus pompis ejus... proficitur. Unde c. 10. subjungit: *jura tanti pacti, quæ cum Deo facta sunt, inviolabiliter observanda.* 3°. Magister Sentent. in 4. dist. 38. *Votorum aliud est commune, aliud singulare. Commune, ut illud quod in baptismo omnes faciunt, cum spondent renuntiare diabolo, & pompis ejus.* 4°. S. Thomas 2. 2. q. 88. a. 2. ad 1. *Sub voto baptizatorum cadit abrenuntiare pompis diaboli, &c.* In objectione verò, ad quam ibi respondet, citaverat Glosfam, super illud Psal. 75. *Vovete & reddite Domino Deo vestro*, declarantem, quòd in

baptismo vovens homines abrenunciare diabolo, & pompis ejus. 5°. S. Franciscus Salesius, Introd. p. 1. c. 20. eam quam in baptismo facimus abrenuntiationem, vocat *sacram fidelitatis professionem.* 6°. Catechismus Romanus p. 1. ad 2. articul. Symboli n. 12. sic dicit: *Cum baptismo initiaremur... professi sumus nos satana & mundo renuntiare, & Jesu Christo totos nos tradere, idque solemnem professionem, qua nos ipsos Domino devovimus.*

60 Nec refert quod votum illud non emiserint, nec pactum inierint per seiplos, sed per paternos, tanquam vicarios fidei iustos. Tenentur enim eadem obligatione. Quod enim patris fecerunt, nomine ipsorum fecerunt. Et sicut Hugo victorinus ait l. 1. de Sacram. c. 21. *baptizatus cum ad intelligibiles annos venerit... quod per aliorum ora promissit, jam debet corde credere, & ore proprio confiteri, & opere imitari.*

61 Quia tamen communi hodie loquendi usu receptum est, ut perjuri, fœdifragi, & votifragi soli vocentur, qui specialia quædam crimina perpetrant, adversus speciale aliquod votum, vel juramentum, & non solum adversus commune illud Christianorum juramentum & votum: dum de re constat, de modo loquendi non est disputandum. Fatemur enim, non omnibus Christianorum criminibus inesse malitiam perjurii, & votifragi specialis, sed communis, hancque esse circumstantiam velut transcendentalem respectivè ad Christianos. Quos etiam non oportet circumstantiam illam confiteri, utpote satis notam Confessariis, qui sciunt solos Christianos, seu baptizatos, ad Pœnitentiæ Sacramentum accedere. Cæterum priusquam manum de tabula hac retraham, transeamque ad circumstantiam *quid*, moneo, quod circumstantia *quis* sic quandoque aggravet peccatum, ut illud numquam faciat de veniali mortale, nisi novam malitiæ speciem superinducat, juxta illud S. Thomæ 1. 2. q. 88. a. 5. in corp. *Impossibile est quod circumstantia de peccato veniali, faciat mortale, nisi afferat deformitatem alterius generis.* Et 2. 2. q. 110. a. 4. ad 5. *Quidam dicunt, quod perfectis viris omne mendacium est mortale. Sed hoc irrationabiliter dicitur: numquam enim circumstantia aggravat in infinitum, nisi qua transfert in aliam speciem. Circumstantia autem persone non transfert in aliam speciem, nisi forte ratione alicujus annexi, puta si sit contra votum ipsius. Quod non potest dici de mendacio officioso, vel jocosò. Et ideo mendacium officiosum vel jocosum non est peccatum mortale in perfectis viris, nisi forte per accidens ratione scandalii... Nec obstat quod ipsi ponuntur in statu conservande veritatis. Quia veritatem tenentur conservare ex suo officio, in judicio vel doctrina. Contra que si mentiantur, erit mendacium, quod est peccatum mortale. In aliis autem non oportet quod mortaliter peccent mentiendo.*

Corollarium secundum de circumstantia quid, ubi & quando.

Collige 2°. detractionem, calumniam, 62 vel contumeliam, illatam personæ, cui specialis debetur reverentia, v. g. patri vel matri, vel superiori tuo, ex ista circumstantia specialem contrahere deformitatem.

Fornicationem item cum persona alteri obligata per sponsalia de futuro, licet nondum conjugata, ex hac circumstantia contrahere malitiam injustitiæ. Quamvis enim non sit adulterium propriè dictum; est tamen aliquid illi affine, ob injuriam gravem, quæ inferitur sponso, dum violatur ejus sponsa. Per sponsalia namque sponsus & sponsa acquirunt jus, saltem inchoatum, in mutua corpora. Quod adeo graviter læditur à sponsa prostituente se alteri, ut propter injuriam illam sponsus resiliere possit à sponsalibus. Quod profectò non posset, nisi illa prostitutio ipsi graviter injuriola foret. Injuriam certè sponso sensibiliores facit sponsa, se taliter prostituendo, quam cum alio sponsalia contrahendo. Et si gravem alteri injuriam faciat, qui notabiliter deteriorat rem ipsi per contractum, v. g. permutationis, addictam, sed nondum traditam: ergo & femina, quæ per prostitutionem corporis sui, illud (alteri addictum, licet nondum traditum) notabiliter deteriorat. Videri potest Nicolaus de Lyra in cap. 22. Deuteron. ubi dicit, quod *mulier potest accusari de adulterio dupliciter: uno modo postquam ducta est in uxorem: alio modo ante, tamen post affidavitionem, id est desponsationem, per verba de futuro.* Si verò sponsa de futuro specialem dicitur injuriæ malitiam per hoc contrahit; idem dicendum de eo qui cum ipsa fornicatur, juxta illud Rom. 1. *Digni sunt morte, non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt faciendis.* Unde licet in veteri lege simplex fornicatio non fuerit capitali poenâ multata; eadem tamen Deuteron. 22. v. 22. & 23. multatur sponsa violata & violator ipsius: eadem utique, quæ adulter & adultera plectuntur ibidem v. 21. ad insinuandam deformitatem violationis illius, affinem deformitati adulterii.

De circumstantia *ubi & quando*, disputant 63 Theologi 1°. an reverentia templis debita violetur per copulam conjugalem, tempore belli à refugatis ibi conjugibus propter incontinentiæ periculum, habitam? 2°. an per quodcumque furtum, etiam rei non sacræ, ibi commissum? 3°. an etiam per quodcumque aliud scelus ibi perpetratum? 4°. an idem dicendum de circumstantia temporis sacri, ita ut crimen quodcumque novam malitiæ speciem contrahat, ex eo quòd scienter committatur die Dominico vel Festo? 5°. an ex circumstantia loci publici specialem malitiam incurrat, qui in eo peccat?

64 Ad 1. respondeo multos Recentiores negare. Sed cum fateantur reverentiam templis debitam non permittere conjugibus, ut ibi commisceantur, saculo periculo incontinentiæ; melius dicit Navarrus, quod nec id ipsis permittat propter periculum incontinentiæ. Cum alia ipsis media suppetant, quibus illi periculo obviare possint: eadem utique, quibus illi obviare possent, & deberent, si conjux ex gravi infirmitate decumberet, vel ad longum tempus ob negotia abesset. Neque dubium esse videtur, quin conjuges locis sacris tantum debeant reverentiæ, quantum sobrietatis & misericordiæ debent sibi invicem, dum infirmantur, &c. Attento quod actio veneræ, præ cæteris actionibus, templorum adversetur sanctitati. Cum sanctitas (juxta S. Thomam 2. 2. q. 81. a. 8.) importet munditiem, cui sine dubio adversatur immunditia, quam importat actio veneræ. Ob quam rationem omnia peccata veneræ, illa etiam quæ solâ voluntate, vel morosâ delectatione committuntur, ex circumstantia loci sacri videntur specialem contrahere malitiam. Non verò sola ea, quæ sunt cum voluntaria seminis effusione, ut pluribus Neotericis videtur, se fundantibus in eo quod actus veneræ non adversentur reverentiæ loci sacri jure naturæ, sed Ecclesiastico dumtaxat. Quo solum invenitur specialiter inhibita seminis effusio in loco sacro. Sed ratio allata probat, actus venereos illi reverentiæ adversari jure naturali. Quod & merito docent Azorius, Lopez, Suarez, Salas, &c. Tactusque & aspectus inhonestos, turpes confabulationes, & similia, facta in loco sacro, esse contra reverentiam illius, etiam citra seminis effusionem, usque adeo videtur communis sensus & apprehensio hominum, à præjudiciis & trivis scholasticis liberorum, ut oppositum vix sine offensione audiant.

65 Ad 2. respondeo affirmativè cum Dicastillo disput. 9. de pœnit. n. 663. Bosco ibid. disput. 7. n. 376. nostro Francisco à Jesu Maria ibid. tract. 6. c. 8. n. 102. Vasquez, Suarez, Navarro, Nugno, Petro, Ledesma, Valentia, Castro Palao, aliisque multis, sive interim res non sacra in loco sacro sit, velut sub illius potestate, ratione custodiæ, pignoris, commodati, vel depositi; sive casu ibi exiit, ut crumena divitis, ibi assistentis Officio divino (quamvis in hoc casu contradicant Sotus, Lessius, Lugo, Granadus, Coninck, &c.) quia Joannes Papa VIII. in cap. *quisquis invenit* 17. q. 4. generaliter & indistinctè dicit, sacrilegium committi, non solum auferendo sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, sed etiam auferendo non sacrum de sacro. Quod cum sit in favorem Ecclesiæ, ubi Pontifex non distinguit, neque nos distinguere debemus, sed amplè intelligere. Maxime cum circa finem ejusdem capitis, velut sacrilegos puniti velit, *qui Monasteria... & Ecclesias infringunt, & deposita, vel alia qualiter*
Tom. I.

bet (nota bene) *exinde extrahunt*. Exinde verò extrahuntur etiam res in Ecclesia per accidens existentes. Et sicut bene dicitur, auferre sacrum de loco sacro, vel non sacro, qui exinde auferit rem sacram, ibi per accidens existentem; sic verè dicitur auferre non sacrum de sacro, & non solum in sacro (prout nonnulli cavillantur) qui exinde auferit rem non sacram, ibi per accidens existentem.

Ad 3. respondeo cum Bosco n. 357. quod sicut reverentia, locis sacris debita, violatur per furtum; ita & per quodcumque aliud peccatum mortale, saltem externum: cum par omnium ratio sit. Et si sanctitas loci sacri non permittat in eo fieri aliquid profanum, v. g. negotiationem, ideòque Christus Joan. 2. & Matth. 21. ejecerit è Templo Judaico vendentes boves & oves, & cætera quibus istius temporis homines opus habebant in sacrificiis suis (tamen non venderentur nisi in atrio extremo templi, quod profanum, & atrium vocabatur gentium, quia gentilibus & immundis, orationis causâ patebat) multò minus permittit in eo fieri ullum peccatum mortale. Ob quam rationem, censo sanctitatem & reverentiam loci sacri non solum violari per quodcumque mortale peccatum externum; verùm & internum. Attento quod sanctitas illa à nobis non solum exigit reverentiam externam, sed & internam, cum qua quodcumque mortale internum è diametro pugnat. Attento etiam quod jus naturale, quo prohibetur irreverentia in sacris locis, sicut inter externam & internam irreverentiam non distinguit, sic nec inter peccata externa & interna. Unde & Gregorius X. in Concilio Lugdun. relatus c. 2. de immunit. Eccles. n. 6. postquam dixisset, *domum Domini decet sanctitudo*, &c. non solum prohibet in locis sacris negotiationes, profana colloquia, & quacumque divinum possent turbare Officium, sed & quacumque possent oculos divine Majestatis offendere. ... *ne ubi peccatorum est venia postulanda, ibi... deprehendantur peccata committi*. Denique sicut Dei præsentiam, in locis sacris specialem, specialiter inhonorant externa peccata, hoc ipso quod in domo ipsius commissa; ita & interna. Simile est in deferente sacram Eucharistiam, cuius specialem præsentiam tam inhonorant peccata mortalia interna, tunc à deferente commissa, quam mortalia externa.

Ad 4. respondeo sententiam affirmativam, sive spectatâ autoritate, sive spectatâ ratione, longè probabiliorem esse negativâ, quam tenent noviores passim Scriptores. Quod enim attinet ad autoritatem, pro affirmativa stant Alexander de Ales p. 3. q. 32. n. 5. a. 2. S. Bonaventura, S. Thomas, S. Antoninus, Scotus in 3. d. 27. & 37. Lyranus, Nider, Toftatus, Adrianus, Major, Catharinus, Corduba quæstion. l. 1. q. 6. & communiter Veteres, & novissimè Merbesius 1. p. q. 75. & Alexander Natalis Th. Mor. l. 4. c. 5. reg. 5. Quodque ea sit Angelici Doctoris sententia, probatur

ex 1. 2. q. 7. a. 1. ad 1. ubi sic: *Primò accusabilis redditur aliquis ex hoc quòd homicidium fecit. Secundario verò ex hoc quòd dolo fecit, vel propter lucrum, vel in tempore (nota) vel in loco sacro. Et 2. 2. q. 122. a. 4. ad 3. explicans tertium Decalogi præceptum, de sanctificando sabbatho, & signanter verba ista: Omne opus servile non facietis in eo. Primò dicit quòd opus servile dicitur à servitute. Est autem triplex servitus. Una quidem, quâ homo servit peccato, secundùm illud, qui facit peccatum, servus est peccati. Et secundùm hoc omne opus peccati dicitur servile. Alia verò servitus est, quâ homo servit homini. Est autem homo alterius servus, non secundùm mentem, sed secundùm corpus. . . . Et ideo opera servilia secundùm hoc dicuntur opera corporalia, in quibus unus homo alteri servit. Tertia autem est servitus Dei: Et secundùm hoc, opus servile posset dici opus lairie, quod pertinet ad Dei servitium. Deinde declarat quanam ex his operibus servilibus sint vel non sint prohibita in die sabbathi: Si (inquit) hoc tertio modo intelligatur opus servile, non prohibetur in die sabbathi: quia hoc esset contrarium fini observationis sabbathi. Homo enim ad hoc ab aliis operibus abstinet in die sabbathi, ut vacet operibus ad Dei servitium pertinentibus. . . . Sed alia opera servilia, quæ dicuntur servilia primo vel secundo modo, contrariantur observantiae sabbathi, in quantum impediunt applicationem hominis ad divina. Et quia magis homo impeditur à rebus divinis per opus peccati, quam per opus aliàs licitum, quamvis sit corporale: ideo magis contra hoc præceptum agit, qui peccat in die festo, quam qui aliud corporale opus, aliàs licitum facit. Unde Augustinus dicit in libro de 10. chordis: Melius faceret Judæus in agro suo aliquid utile, quam si in theatro seditiosus existeret. Et melius femine eorum die sabbathi lanam facerent, quam totâ die, in neomeniis suis, impudice saltarent. Non tamen qui peccat venialiter in sabbatho, contra hoc præceptum facit: quia peccatum veniale non excludit sanctitatem. Hactenus S. Thomas, apertè declarans, mortale crimen in die sabbathi commissum, mortale contrahere deformitatem contra sanctificandi sabbathi præceptum; Magis enim (inquit) contra hoc præceptum agit, qui peccat in die festo, quam qui aliud corporale opus licitum facit. Cùm ergo iste mortaliter agat contra hoc præceptum; magis ille. Unde & opusc. 22. aliàs 64. a. 5. dicit quòd gravius est quodcumque peccatum in magna solemnitate, quam alio tempore. Articulo verò præcedenti dixerat, confitendas circumstantias aggravantes, quales sunt locus, tempus, &c. Similiter S. Bonaventura in Opusculo quod inscripsit Confessionale c. 2. particulâ 20. docet, interrogandum penitentem de tempore quo peccatum perpetravit, utrum videlicet in die festivo, vel non festivo.*

68 Nec soli veteres Scholastici Doctores, eorumque Principes, sed & sancti Patres, Ori-

genes, Ambrosius, Basilius, Augustinus, Gregorius Nyssenus, Isidorus Pelusiota (apud Merbesium in Summa Christiana p. 1. q. 75.) concorditer tradunt, nomine operum servilium (qua lege divinâ & naturali prohibentur in die sabbathi) peccata maximè comprehendi. Siquidem Ambrosius l. 7. in cap. 13. Luca dicit, eo præscriptum esse, ut nullam feramus sarcinam peccatorum. S. Augustinus tract. 3. in Joan. *Spiritualiter observat sabbathum Christianus abstinens se ab opere servili. Quid est ab opere servili? à peccato. Et unde probamus? Dominum interroga: Omnis qui facit peccatum, servus est peccati.* Conc. 1. in Pfl. 32. *Observa diem sabbathi. . . . abstine ab opere servili. Omnis enim qui facit peccatum, servus est peccati.* Et sermo 22. ex Simundianis (qui nunc est sermo 270. in novissima editione Benedictina) *Ille verè observat sabbathum, qui non peccat. Ita enim præcipitur illis, quibus observandum sabbathum præcipitur: Omne opus servile non facietis. Omnis qui facit peccatum, servus est peccati.* Nyssenus Homil. 7. in Ecclesiast. *Quarendum est ergo, quid sibi velit præceptum ovis sabbathi? . . . ut nihil agamus illorum, quorum opus est vitium.* Pelusiota l. 1. epist. 71. ad Helionem, cùm Helio quæsisset sensum horum verborum: *Non facietis in eo opus servile, &c.* Respondet, sensum esse: *Nihil servilium rerum. . . . in die sabbathi facietis, nec quod vos peccatorum pondere deprimat.* Concilium quoque Lingoniense apud Bochellum l. 4. decret. Eccles. Gallic. tit. 7. de Festis diebus, & venerat. Sanct. c. 2. declarat, quòd homines viris/que sexus in Festis. . . . debent abstinerere ab omni opere servili, & potissimum à peccato: quia gravius peccat, qui peccat in die Festo, puta qui suratur, fornicatur, quam qui in aliis diebus hoc facit. Concilium quoque Ebroicense anni 1526. *Cessare oportet Christianum in die Festo, maximè à vitis & peccatis: quoniam servare debet Deo, cui displicet omne peccatum.*

Ex his manifestum est, pro affirmativa sententia longè graviorem auctoritatem stare, quam pro negativa. Superest ut ostendamus, quòd sicuti prævalet auctoritate, prævaleat & ratione. Quod probò, quia pro negativa vix alia ratio adfertur, nisi leviuscula ista, quòd Confessarii non soleant de hac circumstantia interrogare, nec penitentes se accusare. Quod certè tempore Majorum nostrorum credibile non est omisisse. Hodie verò penitentes id omittunt defectu instructionis. Confessarii verò, quia sectatores sunt novioris opinionis, cujus Authores non satis considerant, quid de hac re SS. Patres, quid Scholæ Principes, quid veteres & graviores Doctores sentiant, & quàm gravi ratione ad sic sentiendum moverentur, scilicet 1°. quia diebus Dominicis & Festis omne opus servile Christianis prohibetur, per hanc legem de sanctificatione sabbathi: *Omne opus servile non facietis in eo.* Sed nullum opus magis servile, quam opus

peccati, uti SS. Patres, & cum iis S. Thomas, meritò observant. Nulla enim servitus, servitutis nomen veriori titulo meretur, quam servitus peccati. Quippe servitus, quâ homo homini manualiter servit, non nisi umbra & figura est istius servitutis. Cùm igitur lex nova veritatem potius quam umbram & figuras sectetur, parum verisimile est, quòd, dum pro sanctificando sabbatho servilia opera interdicit, contenta sit prohibitione umbratica illius servitutis, non prohibita verâ & maximâ servitute.

70 2°. præceptum sanctificandi sabbathum (quoad substantiam) divinum, imò naturale, seu morale est, ut communis est sententia Theologorum, cum S. Thoma 1. 2. q. 100. a. 3. ad 2. & 2. 2. q. 122. a. 4. ad 1. quia scilicet ratio naturalis dicitur, tempus aliquod debere esse deputatum, ad hoc ut homo, ab aliis feriendo, liber & expeditus sit ad vacandum Deo & divinis. Tempus verò ad id (pro Christianis) deputatum, sunt dies Dominici, & Festi. Istud enim tempus Ecclesia determinavit, ad hoc ut homines diebus istis satisfacerent divino illi, naturalique præcepto. Illis ergo diebus Christiani ab iis operibus ferari debent, à quibus certo tempore secundum legem naturalem & divinam ferari debent, ut liberi & expediti sint ad vacandum Deo. Ergo illis diebus maximè ferari debent à servili opere peccati: cùm opus peccati, præ cæteris operibus servilibus, maximè impediatur hominem vacare Deo; sitque proinde ratio multò major dicendi, quòd diebus, ad Dei servitium specialiter deputatis, lex naturalis & divina specialiter prohibeat, ne homo seipsum impediatur à divino servitio per servile opus peccati, quam per servile opus manuale: eò quòd utique peccatum magis impediatur Dei servitium, quam opus manuum. Unde Catechismus Romanus p. 3. c. 4. q. 17. dicit, hoc præcepto omne servilis operis genus prohiberi... quoniam mentem nostram à divino cultu abstrahit: quo magis peccata fidelibus vitanda sunt, que non solum animum à divinarum rerum studio avocant, sed nos à Dei amore prorsus sejungunt.

71 3°. peccatum quodcumque mortale, specialem malitiam contrahit ex eo quòd perpetratur in loco sacro, ut patet ex dictis in responsione ad 3. Ergo similiter ex eo quòd perpetratur tempore sacro, sive divino cultui specialiter dedicato.

72 Optimè proinde S. Antoninus p. 2. tit. 9. c. 7. §. 2. & 3. Festum violatur, & malè celebratur, ex triplici negligentia, seu defectu. Primo, quia non cavetur à defectibus criminalibus. Secundo, quia non inbaretur actibus spiritualibus. Tertio, quia non abstinetur ab operibus manualibus. Quantum ad primum, debet quis abstinere à peccatis, maximè diebus festivis, quia plus habent impedire mentem, si mortalia sunt, à vacando Deo, quam opera manualia. Unde dicitur Levit. 23. ... Omne opus

servile non facietis in eo. Sed opus servile est peccatum. Dicit enim Christus Joan. 8. Omnis qui facit peccatum, servus est peccati... Peccatum ergo mortale, commissum die Festo, est multò gravius, quam aliâ die idem perpetratum, ratione Festi. Nam ultra propriam deformitatem, puta furri vel fornicationis, & huiusmodi, habet specialem deformitatem, ex illa circumstantia temporis sacri, quâ Festum violatur. Unde talis (ut dicit Nicolaus de Lyra super Exod. c. 20.) non solum agit contra unum præceptum, scilicet, non mœchaberis, aut illud, non furum facies; sed etiam contra illud de sanctificatione sabbathi. Optimè etiam Abulensis in c. 20. Exodi q. 11. & 12. Magis servile est opus peccati, quam opus humani negotii: magis celebritatem Festi infringimus in peccando & occidendo, quam alios labores agricultura nostris manibus exercendo. Ideò licet ab utroque abstinendum sit, magis tamen ab iniquis operibus, quam à corporalibus laboribus. Ex hoc sequitur, quòd qui die Dominico adulteratur, aut occidit, vel inebriatur, magis peccat, quam si aliis diebus idem ageret: quia sic transgressor est duplicis præcepti, scilicet, non occides... & quia non observat diem Dominicam. Ex quo Abulensis ubi supra optimè concludit, quòd qui fornicatur die Dominico, peccat duobus peccatis, secundum quòd peccatum numeratur ratione reatus.

Ad hoc attendant discipuli illi Christiani, qui omnem nequitiam suam, nimirum fornicationes, comestationes, ebrietates, &c. in diebus Dominicis & festivos, velur ex condicito reservant, diebus quidem istis vocati in otium, ut vacent Deo; sed otium dantes in occasionem carnis, & consecrantes illud diabolo.

Ad 5. respondeo peccantem in loco publico, specialem interdum malitiam contrahere, ratione scandali, quòd aliis præsentibus dat. Unde confiteri debet numerum personarum præsentium, quantum fieri potest. Tamen ad specialem malitiam publicus nihil conferat locus, si desint testes actionis in publico loco perpetrata.

§. IV.

Corollarium tertium de tribus reliquis circumstantiis cur, quomodo, quibus auxiliis.

Collige 3°. circumstantiam cur, quomodo, & quibus auxiliis, novam specie malitiam superinducere peccato, cui superveniunt, quando propriam, distinctam, & specialem ex se malitiam habent. Aliàs non. Patet ex regula 3. Circumstantiæ ergo illæ eam superinducunt, quando finis ob quem committitur peccatum, vel media quibus vitur quis ad peccatum suum exequendum, aliam malitiæ speciem ex se habent, quam habeat peccatum, ad quod se habent tanquam finis extrinsecus, vel modus, vel instrumenta executionis, v. g. dum furatur quis ad fornicandum, vel mœchandum; vel ope dæmonis

uritur ad occidendum, vel ad corrupendum proximum (quo casu specialis est malitia societatis cum dæmone) vel ad id utitur alio homine tamquam instrumento. Quo casu inductio, quæ ipsum inducit, ut sibi instrumentaliter deserviat, specialem continet malitiam scandali, si alter ad id ex se paratus, seu determinatus non erat. Quæ etiam specialis malitia scandali intervenit, dum precibus & persuasionibus rem veneream extorquet à puella, aliàs ex se non parata, &c. Specialis quoque malitia invenitur in stupro v. g. dum fit cum violentia; sicut & in furto, dum fit spectante domino. Tunc enim rapinam committis. Sed & si verbis injuriis palàm lædas proximum, es ei contumeliosus; si occultè, detractor. Si etiam proximum occidas per amicitia simulationem, hypocrisis, simulationisque malitiam addis homicidio. Et sic de similibus.

77 Similiter, si fureris ad mœchandum, duplici peccato peccas, furti & mœchia. Magis tamen es mœchus, quàm fur. Finis enim principatum tenet in humanis actibus, & communicat speciem suam omnibus quæ sunt ad finem, ut ait S. Thomas 2. 2. q. 181. a. 2. *Id quod ordinatur ad aliud, sicut ad finem, præcipue in moralibus, trahitur ad speciem ejus, ad quod ordinatur: sicut ille qui mœchatur, ne furetur, magis dicitur fur, quàm mœchus, secundum Philosophum in 5. Ethic.* Et ratio est, quia furtum in hoc casu magis est voluntarium, quàm mœchia, quæ solum est voluntaria propter furtum. *Propter quod enim unumquodque est tale, & illud magis,* ait Philosophus 1. Poster. post caput. 2.

78 Hinc Lovaniensium quorundam opinio est, eum qui ob finem de se non malum, assumit medium mortaliter malum, qui v. g. die Festo omittit Sacrum, ut studeat, debere in confessione exprimere finem illum, & non solum medium. Et idem aiunt de eo qui Sacrum præceptum omittit, ut parentibus vel dominis suis obediat. 1.º. Quia qui Sacrum omittit, ut parentibus vel dominis obediat, plus amat parentes vel dominos, quàm Deum. Quod peccatum non confitetur. 2.º. Qui Sacrum omittit ut studeat, magis est curiosus, quàm violator præcepti de Sacro audiendo (sicut qui furatur, ut mœchetur, magis est mœchus, quàm fur) principalem ergo malitiæ speciem subtrahit, nisi hoc confiteatur. 3.º. Si Sacrum propter lucrum omisit, debes id confiteri (quia scilicet tunc Sacrum omisit propter avaritiam) similiter ergo confiteri debes, si Sacrum propter studium, id est, propter sciendi curiositatem omisit. Quia sicut avaritia in priori casu, sic curiositas in posteriori, fit de veniali mortalis, in quantum ad mortale movere & inducit: ut enim S. Thomas 1. 2. q. 88. a. 2. *Quandoque id quod est peccatum veniale ex genere... fit mortale ex parte agentis, vel quia in eo constituit finem ultimum, vel quia ordinat ipsum ad aliquid quod est peccatum mortale*

le ex genere, puta cum aliquis ordinat verbum otiosum ad adulterium.

Videtur tamen mihi probabilius oppositum, 79 quod docent Card. Lugo de pœnit. disput. 16. sect. 11. & Doctores communiter. Quia licet studium tunc sit mortiferum, utpote causa motiva seu finalis mortiferæ omissionis Sacri: tamen solum est mortiferum & malum propter omissionem Sacri, cujus est causa. Ubi verò unum solum est malum propter alterum, ibi est unicum malum, ut bene advertit eruditissimus D. Boudart, insignis Ecclesiæ Collegiæ S. Petri Insulis Canonico-Theologus, in Manuali suo Theologico to. 2. tr. 2. §. 37. Sic qui furatur ut det eleëmofynam, vel ut solvat debita sua, non duo, sed unum peccatum committit. Quia datio eleëmofynæ, vel debitorum solutio, malitiam aliam non habet nisi furti, cujus est causa. Et aliàs gravius peccaret, qui Sacrum omitteret propter studium, vel finem bonum, quàm qui pro sola voluntate illud omitteret (peccaret enim duplici peccato) id autem parum verisimile est.

Nec obstant rationes in contrarium. Non 80 1.º. quia quòd Sacrum omittens propter studium vel parentes, plus studium vel parentes amet, quàm Deum, non facit studium, &c. malum esse; malitià distinctà ab omissione Sacri, sed eadem & indistinctà. Propterea namque magis amat studium, quàm Deum, quia propter studium vult omissione Sacri mortaliter offendere Deum. Satis proinde Confessarius scit volentem omittere Sacrum, id velle ex amore alicujus creaturæ, plusquàm Dei. Nec necesse habet scire, quænam in particulari sit illa creatura; sive enim sit studium, sive parentes, sive quid aliud, merè per accidens & materialiter se habet ad sacramentale iudicium.

Non obstat etiam 2.º. ratio: quia non idèd 81 peccat quis peccato curiositatis, vel contra virtutem studiositatis, quia Sacrum propter studium omittit. Sicut qui aliena furatur ut comedat, non idèd comedendo peccat contra temperantiam, dummodò ex alienis non comedat plus, vel minus, quàm temperantiæ regula exigit, id est non plus, nec minus, quàm exigit bona valetudo corporis. Sicut enim temperantia secundum se non prohibet ne comedamus ex alieno, sed solum ne comedamus superflua & noxia valetudini: sic studiositas secundum se non prohibet ne studeamus tempore Sacri, sed solum ne studeamus ad sciendum superflua & noxia.

Non obstat denique 3.º. ratio: quia nec est universim verum, quòd Sacrum omittens propter lucrum, omittat propter avaritiam; neque enim id contingit, si lucrum referat ad necessarios vel utiles usus. Et ut omitteret Sacrum propter avaritiam, avaritia illa de se venialis, fieret quidem mortaliter mala, quia causa omissionis mortaliter mala: non tamen idèd fieret mortaliter mala, malitià distinctà à malitià mortali omissionis Sacri, sed indistinctà, ob rationem supra allatam.